

Akademiku prof. dr. Jožetu Trontlju, dr. med., v spomin

Nenadna smrt človeka, pri katerem smo se navadili, da vedno natančno opravlja svoje delo in od katerega smo dobili pravo smer v vsaki zapleteni situaciji, nas pusti osuple, celo zbegane. To se zgodi tudi nam, zdravnikom, ki neprestano spremljamo nastajanje in minevanje ter nam je smrt samo naraven konec nekega dogajanja – življenja. Težko je zbrati misli in skoraj nemogoče je celovito in uravnoteženo orisati bogato življenje in dosežke predsednika Slovenske akademije znanosti in umetnosti (SAZU) Jožeta Trontlja.

Zaradi tega bom ostal pri osebnih spominih na veliko osebnost in delo pokojnega Jožeta. Nikoli nisva bila ožja strokovna sodelavca, zato bom pisal o področjih, kjer je pustil najmanj tako globoko sled kot v nevrofiziologiji.

Približno pred 40 leti se je brezobzirna tehnokratska in v neposredni denarni dobiček usmerjena slovenska družba že skoraj dokončno odločila, da bo zgradila veliko hidroelektrarno »Trnovo« na reki Soči. Ne spominjam se natančno, katere vasi in predele bi potopili, rezultat pa bi bil nedvomen: edinstvena dolina in ena najlepših svetovnih rek bi bili nepopravljivo uničeni. Proti tem načrtom je nastal zelo širok odpor, prebivalci soške doline so protestirali, samo na kranjski gimnaziji je protest podpisalo skoraj 400 dijakov. Pri teh akcijah smo igrali pomembno vlogo tudi zdravniki, med katerimi je bil najbolj dejaven in v ospredju prav Jože Trontelj. V kasnejših letih se je večkrat spomnil, kako smo dosegli, da se nam je pridružil tudi odbor za varstvo okolja, ki ga je vodil pesnik Matej Bor. Velikemu trudu

je sledil uspeh: gradnja jezua je bila preložena in končno preklicana. Ta zasluga naj ne pade v pozabo! Varstvo okolja in ohranitev slovenske naravne dediščine je ostala velika Jožetova skrb.

Občutek za naravne zakonitosti, za spoštovanje življenja v vseh oblikah in za pravo, nenapihnjeno znanost je zaznamoval njegovo dvajsetletno vodenje državne komisije za medicinsko etiko. Ogromno količino predlogov za raziskave je natančno prebral in si o njih ustvaril mnenje. Tudi do 70 predlogov za raziskave je komisija obravnavala vsak mesec; na programu je imela po 200 točk. Razprava o njih je bila demokratična, temeljita, široka in iskriava. Skoraj vedno je končno obveljalo prvotno Jožetovo stališče, ki smo mu ostali člani večkrat dodali le nekaj podrobnosti iz svoje ožje stroke.

Z vodenjem komisije je Jože, ob neplačani tehnični pomoči svoje soproge, ažurno opravljal obsežno delo tako, da smo sedaj vsi člani komisije zaskrbljeni ob dejstvu, da si bomo morali ta napor v prihodnosti porazdeliti med seboj.

Komisija je postala pomemben dejavnik v slovenskem prostoru, uživa tudi mednarodni ugled kot ena od državnih komisij z najdaljšim stažem v Evropi. Jože je aktivno sodeloval pri sprejemanju evropskih etičnih stališč v številnih organih, ki jih navajam v prilogi. Organiziral je tudi več mednarodnih posvetovanj o aktualnih etičnih problemih. Sprejemali smo odmevna mnenja o zadevah, ki so vznemirjale našo javnost: o evtanaziji, o umetnem oplojevanju sicer zdravih plodnih žensk, pri katerih naj bi bila edina spolna zveza z moškimi samo sperma ano-

nimnega dajalca (v medijih se je vztrajno in manipulativno pojavljal povsem napachen izraz »samska ženska«); o »umetniških« razstavah delov človeških trupel; o komercialni uporabi delov človeških teles in zarodkov ... Jože je nosil glavno breme negodovanj in očitkov naši komisiji, češ da je konzervativna in da ne odloča v duhu modernega časa.

Vrhunski in širok znanstvenik s pretanjenim etičnim čutom seveda absolutno ni sprejemal različnih modnih muh neznanstvene medicine, zdravilstva, ki se dnevno pojavljajo v različnih oblikah in z različnimi poimenovanji, kot npr. homeopatija, tradicionalna medicina, bioenergija, integrativna medicina ... Njegova avtoriteta v slovenskem prostoru je bistveno prispevala k odločitvi, da ni prostora za mešanje in nekakšno »sožitje« teh neznanstvenih in v največji meri prevarantskih metod z akademsko medicino. Zato smo v Sloveniji sprejeli predpis, da zdravniku z licenco ni dovoljeno uradno in deklarirano kombinirati akademske medicine z različnimi oblikami zdravilskih metod. Ta predpis je doživel veliko napadov in poskusov, da bi ga »ublažili«, preživel pa jih je

tudi zaradi neomajnih stališč predsednika SAZU.

Končno naj omenim tudi Jožetov nedokončani projekt, s katerim naj bi SAZU prispevala k zmanjšanju razklanosti v slovenski družbi. Pred skoraj štirimi leti je akademikom predstavil predlog dokumenta, s katerim naj bi obsodili kratenje človekovih pravic v Sloveniji po končani vojni leta 1945. Natančnost, nenapadalnost in dobronamernost predloženega teksta so mi razkrile glavnega avtorja, ki je bil lahko samo Jože Trontelj (če sem se zmotil, naj mi bo oproščeno). Dokument ni bil sprejet. Podrobnosti o tem, koliko članov SAZU je bilo za sprejem in koliko proti, mi niso znane. Znano pa mi je Jožetovo stališče, ki je stremelo k popolni podpori dokumentu pred javno predstavitvijo. Kako značilno za njegov neutrudni optimizem! Upajmo, da se bodo njegove želje v prihodnosti uresničile tudi na tem področju.

Ob slovesu od Jožeta Trontlja se vsi zavedamo, kako globoka rana je zazijala z njegovim odhodom v slovenski družbi na številnih področjih. Zelo težko jo bomo zacelili.

Akademik Matija Horvat

Akademik Jože Trontelj se je rodil pred 75 leti v Kamniku, a se že kmalu za stalno naselil v Ljubljani. Po maturi na klasični gimnaziji – od nekdanj je imel rad jezike, tudi staro grščino in latinščino, večkrat je rad recitiral Katulove in Horacijeve stihe v izvorniku, po drugi strani pa je bil prevajalec znanstvenih besedil iz angleščine – se je vpisal na Medicinsko fakulteto Univerze v Ljubljani. Kot je sam omenjal, je, odkar pomni, želel biti zdravnik. Specializiral je nevrologijo s poudarkom na klinični nevrofiziologiji. To je bil tudi njegov doktorski študij. Pred četrto stoletje je postal redni profesor nevrologije in do nenadne smrti delal kot zdravnik svetovalec na Inštitutu za klinično nevrofiziologijo UKC Ljubljana. V svetovni znanosti se je najbolj uveljavil kot soavtor precizne diagnostične in raziskovalne metode mikroelektromiografije. Veliko je deloval v tujini. V 80. letih minulega stoletja je vodil klinično nevrofiziologijo v Kuvajtu. Postal je član Komisije za biomedicinske raziskave na ljudeh pri Usmerjevalnem odboru Sveta Evrope za bioetiko (CDBI) in mednarodnega odbora za bioetiko pri Unescu. Dejavno je sodeloval pri pripravi besedila oviedske konvencije, ki je postala mejnik v evropski in svetovni bioetiki. Pred dvema desetletjema je postal član Slovenske akademije znanosti in umetnosti, od leta 2008 pa je bil njen zelo dejavni predsednik.